

Lesbrief bij het interactief concert *Atmosfeer, een zwevend symfonisch concert*

in het Paleis voor Schone Kunsten (Bozar)
op 18 oktober 2022 om 11:00 of 14:00

Beste leerkracht,

Hartelijk dank voor je inschrijving op het interactief concert *Atmosfeer, een zwevend symfonisch concert*.

Hieronder kan je achtergrondinformatie vinden over de inhoud van het interactieve concert, het Orchestre Philharmonique Royal de Liège onder leiding van Pascale Van Os, onze tekenaar Pieter Fannes en de oefenfilmpjes met onze muziekcoach Sterre De Raedt.

BELANGRIJK

Bekijk klassikaal de interactiefilmpjes met Sterre (onder titel 'tijd om te oefenen') en oefen met de hele klas voordat je naar het concert komt! Dat is het belangrijkste.

Je kan je voor of na het concert met deze lesbrief ook klassikaal verdiepen in de gebruikte muziek, de componisten en het orkest!

WAT IS EEN INTERACTIEF CONCERT?

Het is een concert waar je zowel toeschouwer als acteur bent. Sterre, die het concert zal begeleiden, staat aan je zijde om je te ondersteunen. Luister-, doe- en kijkmomenten wisselen elkaar af. De oefenfilmpjes helpen je om de verschillende momenten van interactie met het orkest in de klas voor te bereiden.

WAAROM ATMOSFEER?

Na het thema water, tijdens het interactieve concert *Aqua Musica* in 2019 en het thema vuur, tijdens *Vuurwerk* in 2021, is het nu de beurt aan het derde natuurelement: lucht! Lucht staat symbool voor lichtheid en zuiverheid maar ook voor de verstikkende lucht tijdens oorlogen of vervuilde lucht. We leggen verbanden tussen het natuurlijk element en de muziek door te ontdekken hoe lucht in grote symfonische werken tot leven kan komen. Maak je klaar voor een tornado aan klanken, emoties en luchtige ritmes!

HET ORCHESTRE PHILHARMONIQUE ROYAL DE LIÈGE

Het [Orchestre de Liège](#) werd in oktober 1960 opgericht door Fernand Quinet (1960-1964), directeur van het Conservatorium van Luik. Het Orchestre de Liège telt [71 musici](#) en staat onder leiding van de dirigent, [Pascale Van Os](#).

Vandaag spelen ze voor ons in de mooie [Henry Le Boëufzaal](#) in het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel, maar in Luik hebben ze hun eigen prachtige [orkestzaal](#).

PIETER FANNES, ONZE TEKENAAR – LIVE ILLUSTRATIES

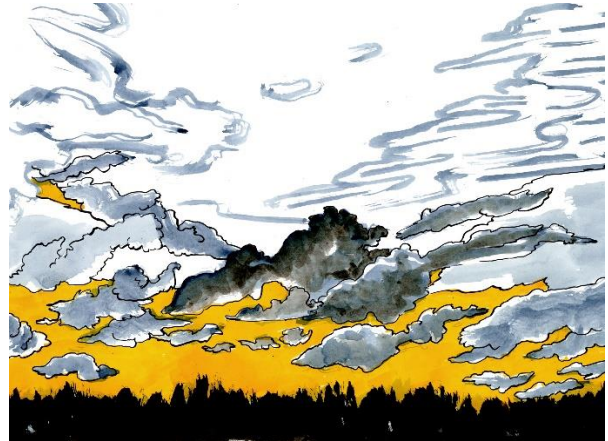

Als kind wou [Pieter Fannes](#) al striptekenaar worden. Tijdens zijn tienerjaren raakte hij in de ban van muziek. Als muzikliefhebber bestaat een groot deel van zijn output uit live schetsen van muzikanten.

Voor dit interactief concert liet Pieter zich inspireren door repertoire in het teken van het element 'lucht' en creëerde hij zijn eigen verhaal over de vriendschap tussen een vliegende eekhoorn en een kraai.

Tekeningen: Pieter Fannes, Atmosfeer (2022)

STERRE DE RAEDT, ONZE MUZIEKCOACH - OEFENFILMPJES INTERACTIES

Sterre De Raedt is een inspirerende, ervaren muziekpedagoge die tijdens haar vormingen inzet op spel en verbondenheid. Ze werkt als muzikale workshopbegeleider en coach. Daarnaast geeft Sterre ook presentaties en navormingen voor

Concertgebouw Brugge, Symfonieorkest Vlaanderen en verschillende muzikeducatieve organisaties in Vlaanderen en Brussel.

TIJD OM TE OEFENEN

Klik op de linken in het onderstaande programma en bekijk klassikaal de filmpjes van onze muziekcoach Sterre. Het is niet moeilijk, doe een aantal keer mee! Zo ben je helemaal voorbereid en kan je meedoen op het concert. Sterre zal tijdens het concert de leerlingen begeleiden en ondersteunen.

Werken de linken niet van de eerste keer? Kopieer de link en open het in een nieuw tabblad!

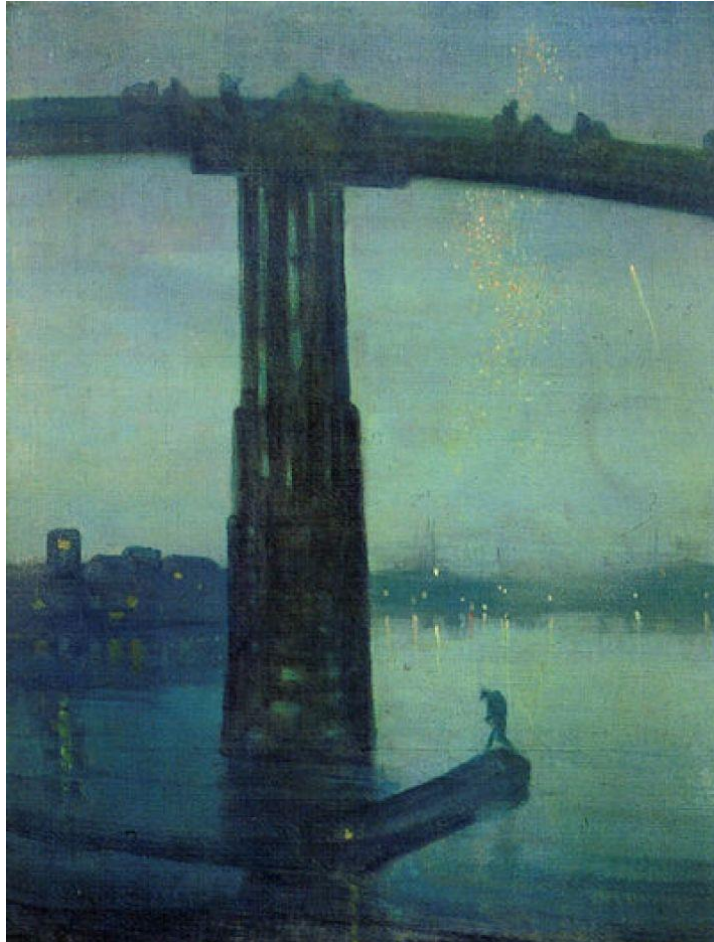
PROGRAMMA VAN HET CONCERT

1. Claude DEBUSSY (1862-1918) : Nocturnes, L.91:1. Nuages – 6'20
MET INTERACTIE : <https://youtube.com/shorts/vhV8HFubZOW?feature=share>
2. Richard WAGNER (1813-1883) : Ride of The Valkyries (Walkürenritt) – 4'40
3. Nikolai RIMSKY-KORSAKOV (1844-1908) : Flight of the bumblebee - 3' –
MET INTERACTIE: https://youtube.com/shorts/TCtZxp_zAi4?feature=share
4. John WILLIAMS (geboren in 1932): E.T. Flying theme - 4'
5. Marin MARAIS (1656-1728): Alcyone – La Tempête – 1'33
6. Ludwig van BEETHOVEN (1770-1827) : Symphonie n°6 – La Tempête – 3'28
MET INTERACTIE
 - Uitleg: https://youtu.be/P1oBkV_L3U
 - Interactie met muziek: <https://youtu.be/cW857XsrtrU>
7. Nikolai RIMSKY-KORSAKOV (1844-1908) : Flight of the bumblebee - 3'
MET INTERACTIE: https://youtube.com/shorts/TCtZxp_zAi4?feature=share
8. Carl August NIELSEN (1865-1931) : Aladdin - II. Aladdin's dream and dance of the morning mist – 3'
9. Johann Sebastian BACH (1685-1750) : Suite en Ré – Aria – 3'30
10. Antonin Leopold DVORAK (1841-1904): Symfonie n°9 – 1ste beweging – 9'
11. Patrick DOYLE (geboren in 1953) : Brave – Medley (arr. R.Longfield) – 4'40
MET INTERACTIE (leer ze alle twee):
 - Nederlands: <https://youtu.be/sxJ5WUf7MJ4>
 - Frans : <https://youtu.be/v5ujm0unINM>
12. John WILLIAMS (geboren in 1932): E.T. Flying theme - 4'

VERDIEPEN: HET REPERTOIRE

1. Claude DEBUSSY (1862-1918) : Nocturnes, L.91:1. Nuages – 6'20

<https://www.youtube.com/watch?v=nILbAUX43PM>

De drie delen van Debussy's Nocturnes waren geïnspireerd op een serie van impressionistische schilderijen van James Abbott McNeill Whistler (zie hiernaast). Doe je ogen eens dicht en luister naar "Nuages"! Zie jij door de muziek de donderwolken, de stormachtige wind en een voorbij varende boot? Luister goed! Nu hoor je zelfs de hoorn van een boot klinken!

Claude Achille Debussy was een Frans componist die vernieuwing bracht binnen de klassieke muziek. De term "impressionisme" wordt vaak gebruikt om muziek van Debussy te omschrijven (hoewel dit door hemzelf tegengesproken werd). Dit komt omdat zijn composities soms als schilderijen klinken.

Schilderij: James Abbott McNeill Whistler (1834-1903), Nocturne in blauw en goud, Old Battersea Bridge (1872)

2. Richard WAGNER (1813-1883) : Ride of The Valkyries (Walkürenritt) – 4'40

<https://www.youtube.com/watch?v=GGU1P6IBW6Q>

Wagner was een Duits componist, dichter en librettist of schrijver. Hij was een belangrijk vernieuwer in de muziek van zijn tijd. Zijn belangrijkste werken waren opera's die hij zelf liever muziekdrama's noemde en waarvoor hij ook de teksten (libretti) schreef. Hij streefde naar een "Gesamtkunstwerk"; de beste combinatie van woord, muziek en toneel. Op den duur moesten er voor zijn muziek zelfs speciaal theaters op maat gebouwd worden!

De Walkuren of Valkyries zijn strijdgodinnen uit de Noorse mythologie. Ze waren de dienststers of dochters van Odin en droegen mooie harnassen met helmen en speren. Walkuren zaten op paarden met vleugels. Luister naar het fragment.

Schilderij: William T. Maud (1865 – 1903), The Ride of the Valkyrie (1890)

Hoor je de Valkyries door de lucht vliegen? De Walkurenrit is een van de bekendste composities van Wagner en wordt trouwens heel vaak in films gebruikt:

Voorbeelden van films:

Looney Tunes – Tekenfilm (1957) : <https://www.youtube.com/watch?v=LHivHuPFBqA>

Apocalypse now – Film (1979): https://www.youtube.com/watch?v=nZ_zNMr8fM

Blues Brothers – Film (1980): <https://youtu.be/eGu2camh0WA>

Valkyrie – Film (2008): <https://www.youtube.com/watch?v=81O0HCxRT-Q>

Watchmen – Film (2009): <https://www.youtube.com/watch?v=Ox0LHICe9Qc>

Rango – Animatie (2011): <https://www.youtube.com/watch?v=zzD63WjiM5g>

3. Nikolai RIMSKY-KORSAKOV (1844-1908) : Flight of the bumblebee - 3'

<https://www.youtube.com/watch?v=aYAJopwEYv8>

Rimsky-Korsakov was een Russisch componist, muziekpedagoog en dirigent. De “Vlucht van de hommeltje” is maar een klein stukje van zijn opera “Het verhaal van tsaar Saltan”. De compositie probeert het chaotische en snelle vliegpatroon van een hommeltje muzikaal te vertalen. Dit stuk is één van de snelste deuntjes in de muziekgeschiedenis, maar ook één van de slimste! Waarom is dat zo? Afhankelijk van hoe dicht de hommeltje bij ons oor is, horen we hem meer of minder goed.

Ondanks het feit dat het stuk een vrij klein onderdeel van de opera is, is het vandaag de dag een van de meer bekende klassieke werken door het veelvuldig gebruik ervan in de populaire cultuur. Van Charlie Chaplin tot Disney: iedereen heeft gebruik gemaakt van deze compositie!

Tekenfilms en stomme film:

Minny Mouse als dirigente: https://www.youtube.com/watch?v=FJH5AZ_TUuE

Bumble boogie - Disney animatie 1948: <https://www.youtube.com/watch?v=TZG8bN8tAws>

Charlie Chaplin: <https://www.youtube.com/watch?v=z46okRPlj4o>

Grafische partituur:

Met deze grafische partituren kan je zien hoe snel de noten gespeeld moeten worden.

Grafische partituur: <https://www.youtube.com/watch?v=Eq77WLioEsc>

Combinatie piano en grafische partituur: <https://www.youtube.com/watch?v=22jE6FdYxE>

4. John WILLIAMS (geboren in 1932): E.T. Flying theme - 4'

<https://www.youtube.com/watch?v=2-qrMz-JAzo>

De film "E.T. the Extra-Terrestrial" kwam uit in 1982 en werd geproduceerd en geregisseerd door Steven Spielberg. John Williams componeerde de muziek voor deze blockbusterfilm. Het verhaal van de film gaat over Elliott, een jongen die bevriend raakt met een buitenaards wezentje dat op aarde is gestrand. Elliot probeert, samen met zijn broers en zussen, E.T. te helpen terugkeren naar zijn planeet zonder dat de regering erachter komt.

Afbeelding: filmscène van E.T en Elliott

De muziek van E.T. werd één van de populairste en meest geliefde muziekstukken dat John Williams maakte. Het is dan ook werkelijk magische muziek waarin Elliott en E.T. voor het eerst gaan vliegen.

John Towner Williams is een Amerikaans componist, dirigent en pianist. In een carrière van 70 jaar heeft hij enkele van de populairste, herkenbaarste en meest geprezen filmmuziekcores uit de filmgeschiedenis gecomponeerd (Superman, E.T. the Extra-Terrestrial, Home Alone-films, de Indiana Jones-films, Jurassic Park-films, Schindler's List, Saving Private Ryan, Catch Me If You Can, en de eerste drie Harry Potter-films!) Al zijn composities worden beschouwd als het toppunt van filmmuziek en hij wordt geprezen als één van de grootste componisten in de filmgeschiedenis.

Extra voorbeelden van filmmuziek door John Williams:

Star Wars: <https://www.youtube.com/watch?v=D0ZQPqeJkk>

Jaws: <https://www.youtube.com/watch?v=BX3bN5YeiQs>

5. Marin MARAIS (1656-1728): Alcyone – La Tempête – 1'33

<https://www.youtube.com/watch?v=1yItpKx7KBs>

Alcyone is een prinses uit de Griekse mythologie. Tijdens een profetische droom zag ze het schip van haar geliefde Ceyx in moeilijkheden op de stormachtige zee. De volgende ochtend vond ze haar geliefde Ceyx aangespoeld op het strand.

Schilderij: Ceyx en Alcyone, Carle van Loo (1750)

Zeus kreeg gelukkig medelijden met het koppel en veranderde Ceyx en Alcyone in een ijsvogel waardoor ze voor altijd samen waren.

Centraal in deze compositie staat de windmachine (of eolifoon). Dit is een instrument dat vanaf de 17^e eeuw gebruikt werd om het geluid van wind na te bootsen. De windmachine heeft de vorm van een grote cilinder van metaal of hout waarover een plaat wordt gespannen. De cilinder wordt in gang gedraaid en wrijft tegen de plaat waardoor het windgeluid creëert.

Windmachine:

<https://www.youtube.com/watch?v=CjGW542TK34>

Foto: Windmachine uit 1900

Marin Marais was een Franse componist van barokke muziek, grotendeels voor strijkinstrumenten. Het grootste deel van zijn werkzame leven diende hij het Franse hof te Versailles.

6. Ludwig van BEETHOVEN (1770-1827) : Symphonie n°6 – La tempête – 3'28

<https://www.youtube.com/watch?v=Fe3Wv--xNJY>

In zijn 6de symfonie, ook wel de “pastorale” genoemd, beschrijft Ludwig van Beethoven het ontspannen en rustig landelijke leven totdat een storm de picknick en de rust verstoort! Zet het fragment van de storm op en luister naar de cello's, contrabassen en pauken die donder voorstellen. Dat is even schrikken! Luister verder hoe de violen de regendruppels imiteren en een piccolo de wind. Zo gezellig is het daar niet meer! Snel wegwezen allemaal!

De componist, musicus, virtuoos en dirigent Ludwig Van Beethoven werd geboren in Duitsland en bracht een groot deel van zijn leven in Oostenrijk door. Toch bevat zijn achternaam het Nederlandse 'van' en niet het Duitse 'von'. Dit heeft Ludwig te danken aan zijn voorouders: die waren afkomstig uit Mechelen! Beethoven wordt gezien als één van de grootste componisten aller tijden ondanks het feit dat hij vanaf zijn 26ste stilleetjes aan doof werd.

Schilderij: Rudolf Klingsbogl, Beethoven tijdens een ochtendlijke wandeling

7. Carl August NIELSEN (1865-1931) : Aladdin - II. Aladdin's dream and dance of the morning mist – 3 '

<https://www.youtube.com/watch?v=CytZG2fOKWQ>

Carl Nielsen's Aladdin is toneelmuziek geïnspireerd op het gelijknamige sprookje uit de '1001 Nacht'. De complete partituur, die meer dan 80 minuten duurt, is Nielsens langste werk afgezien van zijn opera's. In dit stuk muziek hoor je duidelijk melodieën, dansende ritmes en slagwerk uit de traditionele Arabische muziek. Hoor je Aladdin voorbij vliegen?

Carl August Nielsen was een Deens componist, tevens dirigent, kornettist en violist. Hij wordt, vooral vanwege zijn zes symfonieën en twee opera's, beschouwd als de belangrijkste componist van zijn land.

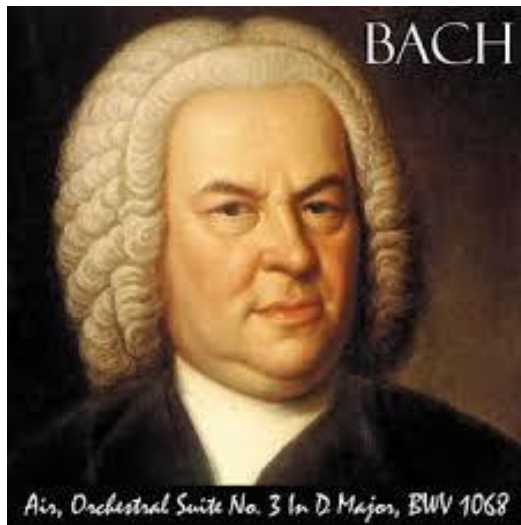
Foto: acteur/ regisseur Johannes Poulsen als Aladdin

8. Johann Sebastian BACH (1685-1750) : Orchestral Suite No. 3 in D Major, BWV 1068 - II. Air – 3'30

<https://www.youtube.com/watch?v=UmccvCkflpU>

Johann Sebastian Bach was een Duits componist van barokmuziek. Daarnaast was Bach ook organist, klavecinist, violist, muziekpedagoog en dirigent. Hij wordt door de meeste muziekwetenschappers beschouwd als één van de grootste en invloedrijkste componisten uit de geschiedenis van de klassieke muziek, vanwege de inventiviteit waarmee hij melodie, harmonie en ritme, maar ook diverse muziekstijlen uit zijn tijd en dansvormen combineerde. Dit is iets wat vele componisten na hem inspireerde en wat zij ook trachtten te evenaren. Dit stuk wordt vandaag vooral op huwelijken en begrafenissen gespeeld. Heb jij het ooit al gehoord?

Deze onderstaande artiesten inspireerden zich op Bach's compositie:

Procol Harum, "A Whiter Shade of Pale" (1967):

<https://www.youtube.com/watch?v=Mb3iPP-tHdA>

Sweetbox "Everything's Gonna Be Alright" back (1997):

<https://www.youtube.com/watch?v=rzTT5M8zBu4>

Red Velvet, "Feel My Rhythm" (2022):

<https://www.youtube.com/watch?v=R9At2ICm4LQ>

9. Antonin Leopold DVORAK (1841-1904): Symfonie n°9 – 1ste beweging – 9'

<https://www.youtube.com/watch?v=QCfDtxcFoyM>

Symfonie nr. 9 in e mineur ("Uit de nieuwe wereld"), is de populairste symfonie van de Tsjech Antonín Dvořák, en één van de populairste werken uit het complete romantische symfonische repertoire. Dvořák componeerde de symfonie in 1893 tijdens zijn verblijf in de Verenigde Staten, ook wel de Nieuwe Wereld genoemd. Hij had er kennisgemaakt met de muziek van zowel de Afro-Amerikanen als van de Native Americans. In dit eerste deel wordt het bruisende, opwindende en weidse Amerika bijna tastbaar gemaakt. Een groots thema vol optimisme en pittige ritmes: The American Dream!

10. Patrick DOYLE (geboren in 1953) : Brave – Medley (arr. R.Longfield) – 4'40

<https://www.youtube.com/watch?v=t4-SgydCRdw>

Het verhaal van Brave speelt zich af in een fictief middeleeuws Schotland, in een tijd waarin vier clans om de macht strijden. Merida, het meisje met de prachtige rode haren is de impulsieve dochter van koning Fergus en koningin Elinor. Vanaf jonge leeftijd wordt ze door haar moeder voorbereid op de troon. Merida gaat echter veel liever haar eigen gang. Wanneer ze de kans krijgt, haalt ze stoere streken uit en bekwaamt ze zich in het boogschieten.

Patrick Doyle is een Schots muzikant en filmcomponist. Zijn soundtrack van de Disney/Pixar film Brave bevat een prachtige mix van Keltisch getinte thema's en varieert in stemming van spookachtig en lyrisch tot krachtig en majestueus. Hij componeerde ook de muziek voor de gangsterfilm Carlito's Way en Marry Shelley's Frankenstein, Harry Potter en de Vuurbeker en de Disneyfilm Cinderella uit 2015.

Extra voorbeelden van filmmuziek door Patrick Doyle:

Harry Potter, the Goblet of Fire (2017): <https://www.youtube.com/watch?v=VQrISvu-Gfo>

Emoji film (2017): <https://www.youtube.com/watch?v=dJQgvk-gmH8>

Tot op het concert!

'Atmosfeer' is een interactief concert in samenwerking met Bozar, het Orchestre Philharmonique Royal de Liège, Jeunesses Musicales de Bruxelles en N22. Hartelijk dank aan al deze partners maar ook aan alle enthousiaste leerkrachten en leerlingen!

VERDIEPEN: WAT IS EEN ORKEST

Een symfonieorkest is een orkest dat bestaat uit vier families van instrumenten: strijkers, houtblazers, koperblazers en slagwerk. De instrumenten zitten altijd volgens een vaste opstelling in groepen bij elkaar. Een volledig symfonieorkest kan 80 musici tellen.

Helemaal vooraan het orkest staat de dirigent. De dirigent is de leider van het orkest. Je ziet zijn armen heen en weer bewegen. Dit is een soort gebarentaal om met de muzikanten van het orkest te spreken. De dirigent beschikt over heel wat bewegingen om het tempo aan te geven, de snelheid van de muziek, de uitdrukkingen, de karakters, het volume, de nuances, ... Via deze taal staat de dirigent altijd in contact met de muzikanten zodat ze goed samen spelen.

In onderstaande tabel staat aangegeven welk instrument tot welke groep behoort. Op het volgende blad kan je, aan de hand van de nummers, de instrumenten terugvinden op de plattegrond van een symfonieorkest.

Groep	Instrument	Nummer op tekening
Strijkinstrumenten	1 ^{ste} viool	23
	2 ^{de} viool	24
	Altviool	25
	Cello	26
	Contrabas	27
Houtblaasinstrumenten	Dwarsfluit / Piccolo	5
	Hobo / Althobo	6, 7, 8
	Klarinet / Basklarinet	2, 1
	Fagot / Contrafagot	4, 3
Koperblaasinstrumenten	Hoorn	22
	Trompet	18
	Trombone	20
	Tuba	21
Slagwerk	Pauken	17
	Bekken / Kleine trom	13, 14
	Tamtam / Grote trom / Castagnetten	15, 16, 12
	Triangel / Xylofoon / Buisklokken	11, 10, 9
Overige	Harp	28
	Piano	29

